

Nyitni a külvilág felé

A Bét Orim Magyarország másodikként megalakult reform zsidó közössége, az egykori magyar zsidó progresszív hagyományokat kívánja újjáéleszteni. 2006-os újraalapítása óta állandó tagokkal bővült, ám a zsidó hitéletben bizonyos falakat mindmáig nem sikerült lebontania. Raj Ferenc rabbit kérdeztük elfogadásról és moderniségről, valamint a rabbi 21. századi szerepéről.

(Gáspár-Singer Anna riportja Raj Ferenc Rabbival. Megjelent a Kibic c. internetes újságban: www.akibic.hu)

A Bét Orim alapjai hazánkban a 19. századból eredeztethetők. Hogyan pozicionálható most, 2014-ben?

R. F.: Einhorn Ignác, aki később Horn Edére változtatta a nevét, s politikusként vált ismertté, a szabadságharc idején több szabadgondolkodású zsidó fiatallal együtt alapította meg az első magyar reform zsidó közösséget, amelynek forradalmian új szemléletét ma is a magunkénak érezzük. Sajnos azonban Magyarországon nap, mint nap tapasztalható az értetlenség, az általános szkepszis a többi irányzat részéről, mely egy-két kivételtől eltekintve nem járul hozzá a közös párbeszédhez.

Miben tér el leginkább a reform a neológ, vagy akár az ortodox szemlélettől? Mi az, ami egy, az előbb említett hagyományokon nevelkedett ember számára a Bét Orimban, vagy a másik reform közösségben, a Szim Salomban azonnal feltűnik?

A reform befogadó, kitartó és párbeszédre kész – ezzel a három kifejezéssel lehetne a legrövidebben jellemezni. Utóbbi természetesen nem csupán a zsidó valláson belüli, hanem a zsidó-keresztény, vagy a zsidó-nem zsidó párbeszéd fontosságára is utal. De a legfontosabb talán mégis az, hogy a szokásosnál jóval elfogadóbb, nyitottabb. Ebből következik, hogy olyanokat is magába olvaszt, akiket máshol legtöbbször elutasítanak, vagy azért, mert ők maguk a többségtől eltérő szemléletűek, vagy épp a származásuk okán. Mi nem küldjük el a melegeket, vagy azokat, akik a Háláchá törvényei szerint nem számítanak teljes jogú zsidónak. A nemek egyenjogúsága a vallás minden kérdésében, valamint a prófétai eszméknek ezen a földön történő megvalósítása is mind lényeges alapkövei a reform zsidóságnak. Szorgalmazzuk a zsidó tradíció megismerését, ugyanakkor azt tartjuk, hogy a törvények betartásában mindenkinek a saját belső útját kell járnia. Mindez a zsidóság megélése szempontjából egyfelől sokkal szabadabb, demokratikusabb gyakorlatot, másfelől viszont jóval nagyobb egyéni felelősséget eredményez.

A progresszív zsidó irányzat többek között engedélyezi nők rabbivá avatását is. Mennyiben más a rabbi szerepe ezekben a közösségekben?

Igen, a női rabbik működése az egyik fontos különbség, például a Szim Salom élén is nő, Kelemen Katalin áll. Lényeges továbbá, hogy a rabbi, mint olyan, a reform közösségek életében, mindennapjaiban sokkal inkább tanítói, s nem klasszikus

vezetői, kvázi „papi” minőségében van jelen. Épp ebből következik, hogy mi nem támasztunk szigorú követelményeket, előírásokat tagjaink irányába: életvitelükről, melybe többek között beletartozik a vallás különböző mértékű, intenzitású gyakorlása, ők maguk döntenek. A szabad gondolkodásnak s a szabad választásnak, irányzatoktól függetlenül, és akár az ortodoxia keretein belül is az ember életét meghatározó tényezőként kéne működni.

A folytonos megújulás elve, mely a reform judaizmusra jellemző, hogyan valósul meg a mindennapokban?

„Nem szabad az Istent megkötni a tfilin szíjaival”, tanította Saul Csernichovszky, a huszadik század modern héber költője, s ez véleményem szerint, a tradíció és a változás egymásmellettségét jelenti, illetve a hagyományok megtartásán túlmenően hajlandóságot az újításra, a változtatásra, s nem utolsósorban a modern tudomány eredményeinek figyelembevételére. Vegyük például a meleg helyzetét. Külföldön, elsősorban az Egyesült Államokban, még konzervatív közösségek élén is látni meleg rabbit, ezzel szemben Magyarországon, a hagyományos irányzathoz tartozók elhatárolódnak a problémától. A reform közösségek viszont nem utasítják el őket, már csak azért sem, mert magát a másságot nem egyfajta választásként, esetleges rossz döntésként kezelik, hanem veleszületett adottságként. Ha viszont Isten az adott embert melegnek teremtette, akkor ki vagyok én, hogy kizárjam őt a közösségből, vagy csupán azért ne engedjem rabbitként működni, mert mondjuk férfiként nem nőt, hanem teszem azt, egy másik férfit szeret? Az első, melegket támogató istentisztelet is pont ezen elgondolás jegyében valósulhatott meg nemrég Budapesten.

A reform irányzat számára elsődleges szempont a tanulás. Hogyan kapcsolható össze a modern tudomány és a vallás?

Igyekszünk lépést tartani a korról, hiszen nem ragadhatunk le a Sulchán Áruch tizenhatodik századi törvényeinél. Heti

rendszerességgel szervezünk „Bevezetés a judaizmusba” címen tanfolyamot, illetve Raj Tamás Akadémia néven Bibliaiskolát, ahol vallás és modern életvitel problematikájával foglalkozunk, s megpróbálunk a tudomány zsidó vallást érintő legújabb eredményeivel kapcsolatos kérdésekre, lehetőség szerint rabbinikus válaszokkal szolgálni. Nem titkolt szándékunk ugyanis, hogy minél inkább nyissunk a külvilág felé.

A 60-as években sem lehetett könnyű itthon, fiatal rabbitként. Talán nem véletlen, hogy 1972-ben végül elhagyta az országot.

Pályám elején, Újpest és Zugló körzetének rabbitaként elhatároztam, hogy életemet a zsidó eszmék tanításának fogom szentelni, ám úgy éreztem, folyamatosan falakba ütközöm. Az pedig, hogy doktorandusz hallgatóként a tudományos élet nagyjaival vettem körül magam, s velük együtt pezsgő szellemi, kulturális közeget teremtettünk, kifejezetten zavarta az akkori politikai vezetést. Hogy ráadásul fiatalokat neveltem, tanítottam, a MAZSIHISZ elődje, a MIOK (Magyar Izraeliták Országos Képviselőlete) egyenesen túrhetetlennek tartotta. Amikor pedig a Szegeden szintén rabbitként működő testvéremet, Raj Tamást elbocsájtották az állásából, családommal együtt disszidáltam. Az Egyesült Államokban kaptunk menedékjogot, s mint akkoriban sokan mások, Brooklynban kezdtem amerikai pályafutásomat, ahol egy reform közösség élére kerültem. Tulajdonképpen ezzel kezdődött minden.

Jelenleg Kaliforniában, El Cerrito-ban, Berkeley elővárosában él. Hogyan lett a budapesti székhelyű Bét Orim alapító rabbi?

Ugyancsak meghívásos alapon. A „B” betűvel kezdődő városok sora, ahol az utóbbi negyven évben éltem, úgy tűnik, végleg önmagába zárult: Budapest, Brooklyn, Belmont, Berkeley... És most ismét Budapest. Két város, ám valójában két, egymástól különböző világ között ingázom időről időre.

Tom Lantos Zsinagóga névadó szertartása

Közösségünk életében nagy esemény, mondhatni mérföldkő volt szeptember 19-e. Leendő zsinagógánk névadó szertartását tartottuk, melyet Tom Lantosról, a Magyarországon született, majd később az Egyesült Államokban élő demokrata párti képviselőről nevezünk el. Lantos 1947-től élt az Egyesült Államokban, ott végezte egyetemi tanulmányait. Gyermekkor szerelmét, Annette Tillemant vette feleségül, akit még Magyarországról ismert. Tom Lantos 1981-től 2008-ban bekövetkezett haláláig vezette a Kongresszus Külügyek Bizottságát. Folyamatosan és következetesen kiállt a kisebbségek érdekében, küzdött mindenfajta elnyomás ellen.

A Bálint Ház zsúfolásig megtelt nagytermében Raj Ferenc Rabbi köszöntötte a megjelent vendégeket.

Az ünnepi alkalom okán Hegedűs D. Géza Kossuth- és Jászai Mari-díjas színész, rendező részletet mondott el József Attila Dunánál c. verséből. Ezt Heisler András, a Mazsihisz elnöke beszéde követte.

A gyertyagyújtás után Raj Ferenc Rabbi külön köszöntötte Annette Lantost, a zsinagóga névadójának lányát, majd a Tom Lantos intézet igazgatóját, Bíró Anna-Máriát és Fischer Máté program manager, Breuer Pétert, a Breuer-Press főszerkesztőjét, Geiger Andrást, a Mensch Alapítvány alapítóját, Zsolnay Júlia színművésznőt, Somló Tamás zenészt, és tolmácsolta Jávorai Ferenc (Fegyva), Dunai Tamás, Bálint András művészek üdvözlését.

Samu-Pandzarisz Diána énekesnő Lamm Dávid gitárművésszel együtt tradicionális dalokat adott elő.

Ezt követően Annette Lantos video üzenetét láthattuk, amelyben Tom Lantos özvegye köszöntötte közösségünket, örömét fejezte ki a zsinagóga megalapítása felett és sikereket kívánt a Bét Orimnak.

Ezután André Goodfriend, az amerikai nagykövetség ideiglenes ügyvivője kívánt minden jót és erőt a közösségünknek.

Az est fővendége, Tom Lantos lánya, Annette Lantos Tillemann-Dick főként magyarul, történeteket mesélt édesapjáról, és örömét fejezte ki, hogy emléke ilyen módon is megörökítették.

Petényiné Szoó Györgyi

A történet itt nem ér véget

A 2012-ben hatályba lépett [egyháztörvény](#) miatt több, státuszától megfosztott egyház – köztük a Bét Orim Reform Zsidó Hitközség is – a strasbourgi székhelyű Emberi Jogok Európai Bíróságához (EJEB) fordult jogorvoslatért.

Az EJEB április 8-i [ítélete](#) (eredetiben: [itt](#)) azt állapította meg, hogy az új magyar egyháztörvény sérti a panaszos egyházaknak az Európai Emberi Jogi Egyezményben biztosított gondolat-, lelkiismeret és vallásszabadságát. Az ítélet szerint az egyházi jogállástól való megfosztás aránytalanul korlátozta a panaszosok egyesülési és vallásszabadságát.

A magyar állam két tekintetben is megsértette a semlegességre vonatkozó kötelezettségét:

- 1) azzal, hogy vitatható kimenetelű politikai és nem jogi jellegű újraelismerési eljárásra kényszerítette a jogfosztott egyházakat

(Az egyházként való újraelismertetést célzó egyeztetések során a kormány képviselői szóban többször is megerősítették, hogy a Bét Orim megfelel a tétélesen felsorolt technikai feltételeknek, ám az állam végül mégis elutasította a kérelmet, mert az indoklás szerint a döntéshozók nem látták biztosítottak a kormánnyal való együttműködést.)

- 2) és azzal is, hogy mind a kormányzattal való együttműködés, mind a hitéleti tevékenységre vonatkozó állami támogatások tekintetében a bevett egyházaktól eltérően kezelte őket.

(Pl. nem lehetett a személyi jövedelemadó egyházi 1%-át felajánlani)

Az EJEB szerint a magyar állam nem tudott olyan nyomós indokkal szolgálni, ami egy demokratikus társadalomban igazolná a jogalkotási lépéseket. Az ítélettel a magyar állam nem értett egyet, és kérte az EJEB Nagykamarájának döntését. Az ügyben azonban az EJEB nem látott arra utaló körülményt, ami az ítélet megváltoztatását indokolhatná.

A magyar állam kérelmének elutasításával az EJEB jogsértést megállapító ítélete [véglegessé](#) vált.

A végleges ítélet közvetlen következményeként a kormánynak meg kell egyeznie a panaszos egyházakkal a jogállásukról és a jogsérelemmel okozott káraik megtérítéséről. Ha erre fél éven belül nem kerül sor, akkor az EJEB dönt ezekben a kérdésekben is.

Az egyháztörvény alaptörvény-ellenességét a magyar Alkotmánybíróság már 2013-ban megállapította ([6/2013. \(III. 1.\) AB határozat](#)), de a kormány ahelyett, hogy orvosolta volna, a negyedik és az ötödik módosítással az Alaptörvénybe emelte az alapjogsértést. Az EJEB ítéletének fényében így nemcsak az egyháztörvény, hanem az Alaptörvény is sérti az emberi jogi egyezményt.

A történet persze itt nem ér véget. Az érdekek és ellenérdekek szövevényes közéleti-politikai hálójában az etika és szemmel láthatóan a jog is csak formálendő anyag és nem pedig irányadó keret. E rémisztöen ködös útvesztőben a cél bizony messzinek tűnik. Mi viszont makacsul remélünk. Remélünk, mert hiszünk valamiben. Ki-ki ragadja meg a maga hitét és segítsük egymást a belátható pár lépés közös megtételében. Remélünk, tervezünk, teszünk, s közben együtt is gondolkodhatunk, mert az ember képes a dolgokban többet látni, mint amennyi nyilvánvaló bennük. Miközben rakosgatjuk a Nagy Mű aprócska mozaikdarabjait, mindnyájan külön kis világot építünk magunknak a rögeszméinkből, és tökéletlen fényjelekkel próbáljuk értesíteni egymást.

Rosh Hashana, és az őszi nagyünnepek

Idén Rosh HaShana azaz az új év (szó szerint : " az év feje ", más néven jom t'ruá , a sófárfúvás napja), Thisrei hónap első napja az 5774/5775 - ös év fordulóján szeptember 24 - én napnyugtával kezdődik. A zsidó kalendárium egyik legfontosabb ünnepe, amely az őszi fő ünnepek sorozatának indítója.

Ez az időszak az elmúlt évre való visszatekintésnek, önvizsgálatnak, a hibák felismerésének és a ki- és megbékülések ideje. Az erre való lelki felkészülés már a Thisré hónapot megelőző Elul hónapban megkezdődik bűnbánó, engesztelő imák, úgynevezett Szlichotok befoglalásával a mindennapi imarendbe, majd folytatódik ez a Rosh Hashana és Yom Kippur közötti tíz nap (vagy félelmetes napok/jámim noráim) alatt. A tíz nap valamelyikére eső Szombat a Megtérés Szombatja (Shabbat Shuva). Yom Kippur böjtnapja, az engesztelés napja az év legszentebb ünnepe.

Az utána négy nappal kezdődő hét napos (diaszpórában nyolc) Szukkot (sátoros ünnep) Izrael népének az egyiptomi kivonulást követő negyven éves pusztai vándorlására emlékeztet.

Későbbi, mezőgazdasági vonatkozása az évi termésért való hálaadás. Mindkettő az isteni gondviselésre való emlékeztetés, ezt fejezi ki a szabad ég alatti sátorban való "lakás" - pontosabban étkezés - micvája is. A Szukkot-ot lezáró ünnep a Sh'mini Áceret/Szimchát Toráh egyben az őszi ünnepek sorozatát lezáró örömmünnep is, amely egyben az egész éven át tartó Tóraszakaszok (párashá/szidrá) olvasási ciklusának lezárása és újbóli megkezdése.

Az ünnep legfőbb szokásai az istentisztelet keretében a sófár megfújása - amely a bűnbánat, önvizsgálat idejére emlékeztet illetve arra, hogy az Örökkévaló ezekben a napokban dönt a világ következő évbéli sorsáról. Szintén a bűnbánatra emlékeztet a Táslich szertartása Rosh HaShana napján napközben: ilyenkor folyóvíz partján állva szimbolikusan " vízbe vetik " a bűnöket.

Rosh Hashanakor "shana tova u'metuká"-val (jó és édes évet) vagy hosszabban "LeShana tova tikatevu ve'tichatemu" (Jó évre íratassunk és pecsételtessünk be) köszöntésekkel szokás köszönni egymásnak, majd Rosh Hashana és Yom Kippur között " Gmar chatima tova"-t azaz jó bepecsételtetést kívánunk.

Fejér Szóka Áron

A mi Rosh Hashanánk képekben:

Közösségünk hírei

Samu-Pandzarisz Diána énekesnő nemrég született kisfiának névadója során a baba az Efraim Eljahu nevet kapta.

Esküvőre is sor került, méghozzá kettőre: izraeli-magyar párossal ünnepelhettünk együtt, Erzivel és Tállal, majd ugyanaznap Krisztával és Ehabbal.

Ez utóbbiról szeretnék írni, mivel Krisztát régóta ismerem, ráadásul jelen is voltam. Nagyon szép környezetben, a budai Várban, az Erdődy-Hatvany Palota kertjében állították fel a hűpét, mely alatt a barackvirágszínű ruhába öltözött szép menyasszony és jóképű vőlegénye egy párrá lettek. Az esküvő koreográfiája pompázatos volt, kezdve Hercz Péter operaénekes csodálatos Sarastro áriájával, Geréb László zongoraművész kíséretével, amely a szertartást megelőzően csendült fel. Ezután Dr. Raj Ferenc adta össze párt a tőle megszokott emelkedett stílusban. A vacsorát a palota Haydn teremben tartották, mi közben csokordobás, operaválogatás, majd mire besötétedett, és a csillagok is mosolyogtak, tűzijáték is volt, amit a korán hazaérkező vendégek még a pesti oldalról is megcsodálhattak. A többség azonban későig maradt, hiszen senki nem akarta kihagyni a Zazzi cukrászat remekbeszabott esküvői tortáját, ami habkönnyű volt, mint amilyen életet az ifjú párnak kívánunk!

Egyik tagunk, Marietta a 80. születésnapját ünnepelte körünkben, aki tettvágyban, lelkesedésben feleannyi idősnek sem tűnik. Fáradhatatlanul munkálkodik, legyen szó akár a Bét Orimról, akár a MAZS Alapítványról.

Isten éltesse erőben és egészségben, 120 évig. A jókedve mindig megvan hozzá.

Két lányavatás volt, a Mendelsson-család két lánya lett bát mitzva, szűk családi körben. Egy Londonban élő, magyar származású Rabbi, Salamon Tamás vezette a szertartást.

Októberi programjaink

Október 3. péntek 17:30 Bevezetés a liturgiába 19:00 Erev Jom Kippur, Kol Nidré
Október 6. hétfő 18:00 Raj Tamás Akadémia - A zsidóság eszmevilága a bibliai Zsoltárok könyve értelmezésének tükrében
Október 7. kedd 18:00 Modern kihívások – reform zsidó válaszok: Hagyomány és változás a kortárs progresszív responsa-irodalom tükrében
Október 10. péntek 17:30 Bevezetés a liturgiába 18:30 Kabbalat Sabbath Raj Ferenc kiselőadásával
Október 13. hétfő 18:00 Raj Tamás Akadémia - A zsidóság eszmevilága a bibliai Zsoltárok könyve értelmezésének tükrében
Október 14. kedd 18:00 Modern kihívások – reform zsidó válaszok: Hagyomány és változás a kortárs progresszív responsa- irodalom tükrében
Október 17. péntek 17:30 Bevezetés a liturgiába 18:30 Kabbalat Sabbath Raj Ferenc kiselőadásával
Október 20. hétfő 18:00 Raj Tamás Akadémia - A zsidóság eszmevilága a bibliai Zsoltárok könyve értelmezésének tükrében
Október 21. kedd 18:00 Modern kihívások – reform zsidó válaszok: Hagyomány és változás a kortárs progresszív responsa-irodalom tükrében
Október 24. péntek 17:30 Bevezetés a liturgiába 18:30 Kabbalat Sabbath Raj Ferenc kiselőadásával
Október 27. hétfő 18:00 Raj Tamás Akadémia - A zsidóság eszmevilága a bibliai Zsoltárok könyve értelmezésének tükrében
Október 28. kedd 18:00 Modern kihívások – reform zsidó válaszok: Hagyomány és változás a kortárs progresszív responsa- irodalom tükrében
Október 31. péntek 18:00 Szombatköszöntő és „késői” Szimchat Tóra

Nagyünnepi események

Ha másképpen nem jelezzük, programjaink helyszíne a Bálint Ház első emeleti Macesz terme (1065 Budapest, Révay u. 16.)

Október 3. péntek 19:00
Erev Jom Kippur, Kol Nidré
Közreműködik: Neumark Zoltán
zongoraművész (ének, zongora)
Helyszín: Bálint Ház nagyterme (Bp. VI.,
Révay u. 16.)
Október 12. vasárnap 15:00

Családi Szukot (sátorépítés stb.)
Helyszín: M. Jutkák kertje
Bp. XII. Ráth György u. 52.

Október 17. péntek 18:00
Szombatköszöntő
és „késői” Szimchat Tóra
Közreműködik: Neumark Zoltán
zongoraművész (ének, zongora)
Helyszín: Bálint Ház nagyterme (Bp. VI.,
Révay u. 16.)

**Szeretettel várunk minden
érdeklődőt rendezvényeinken!**